

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Р.І. Кондратьєв,* Н.І. Чудик-Білоусова**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВІЙСЬКОВОМУ МАЙНУ

Важливе місце у системі правових норм, які регулюють відносини матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну державі, займають ті, котрі визначають порядок її відшкодування. Правове регулювання цих відносин вимагає підвищеної уваги законодавця через те, що безпосередньо стосується майнової сфери військовослужбовців та військовозобов'язаних, а також визначає можливість поновлення прав держави на військове майно, правовий режим якого має ряд особливостей, зважаючи на ступінь оборотності об'єкту і те, що його вихід з-під володіння уповноважених органів чи осіб або втрата, як правило, може становити небезпеку. Порядок відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцем, визначається Положенням про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затвердженим постановою Верховної Ради України 23 червня 1995 року¹ (надалі — Положення), а також рядом інших актів законодавства, які містять процесуальні та процедурні норм. Однак, на наш погляд, визначений законодавством України порядок відшкодування не відповідає реаліям часу, новітньому законодавству, зокрема конституційному, має фіскальний характер, що, у свою чергу, не свідчить про утвердження засад правової та соціальної держави, якою проголошена Україна (ст. 1 Конституції України). Додатковим фактором, що посилює необхідність розгляду цього питання, є майже повна відсутність ґрунтовних досліджень щодо оптимізації порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцем. Так, лише окремі аспекти правового регулювання порядку відшкодування такої шкоди у своїх роботах розглядали М.В. Белоконов, О.В. Кузніченко, А.Ф. Мота, В.А. Плева, С.Д. Русу, В.В. Чумак, М.І. Хавронюк. Специфіка

© Кондратьєв Р.І., Чудик-Білоусова Н.І., 2006

* перший проректор, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Хмельницького університету управління та права, доктор юридичних наук, професор

** доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук

¹ Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, затверджене постановою Верховної Ради України від 23.06.1995 р. // ВВР. — 1995. — № 25. — Ст. 193.

регулювання цих відносин у Російській Федерації розглядалася такими вченими, як Ю.І. Мігачов, С.В. Тихомиров та іншими. Висновки, сформульовані в українській юридичній науці, здебільшого стосуються розмежування порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну, від притягнення до адміністративної², цивільної³, дисциплінарної⁴ відповідальності. В літературі інколи взагалі доводиться необхідність розгляду цих правових норм через призму інституту дисциплінарної відповідальності⁵.

Розгляд питань правового регулювання порядку відшкодування шкоди, завданої майну Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, пов'язаний із рядом інших, загальних проблем, до яких належить формування наукового обґрунтованих необхідних та доцільних засад правового регулювання відшкодування завданої шкоди, а також утвердження у законодавстві широкого кола гарантій захисту прав, свобод та інтересів, що охороняються законом, у тому числі у відносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, службовими та посадовими особами.

Для виконання цього завдання необхідно проаналізувати чинний порядок відшкодування шкоди, завданої військовому майну, а також визначити на підставі критичного аналізу необхідності внесення змін до законодавства у цій сфері.

Законодавство розмежує загальні правила та особливості порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну. Так, залежно від суб'єкта заподіяння шкоди, розрізняється порядок відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцем, а також військовозобов'язаними у випадку проходження військових зборів. Залежно від підстави проведення відшкодування можна визнати такі способи: добровільний, адміністративно-владний (що проводиться на підставі наказу командира (начальника) військової частини (установи) та юрисдикційний, у тому числі судовий.

Добровільний (ініціативний) порядок відшкодування шкоди полягає у реалізації диспозитивної волі військовослужбовця (військовозобов'язаного) щодо вчинення дій, спрямованих на поновлення військової майнової сфери держави, яка зазнала посягань, а також у наданні згоди на стягнення грошових коштів військовослужбовця, які зараховуються на погашення майнового боргу перед державою за вчинення військового майнового правопорушення⁶. Так, ст. 6 Положення дозволяє військовослужбовцю відшкодувати заподіяну військовому майну шкоду добровільно повністю чи частково або за згодою командира військової частини відновити пошкоджене майно.

Підставою для добровільного відшкодування військовослужбовцем заподіяної державі шкоди є його рапорт, поданий на ім'я командира військової частини, засвідчений начальником відділу кадрів військової частини, у якому обов'язково повинен зазначити розмір суми, яка підлягає

² Мота А.Ф. Адміністративна відповідальність військовослужбовців за законодавством України: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 12.00.07 / Національна академія внутрішніх справ України. — Київ, 2002. — 18 с.

³ Русу С.Д. Захист прав військовослужбовців у зобов'язаннях, що виникають внаслідок заподіяння шкоди джерелом підвищеної небезпеки: Автореферат дис. ... к.ю.н.: 20.02.03 / Академія Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. — Хмельницький, 1998. — 18 с.

⁴ Чумак В.В. Законодавче регулювання підстав дисциплінарної відповідальності військовослужбовців (Науково-теоретичний та прикладний аспекти): Автореферат дис. ... к.ю.н.: 20.02.03 / Академія Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. — Хмельницький, 1998. — 18 с.

⁵ Хавронюк М. І. Дисциплінарні правопорушення і дисциплінарна відповідальність: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2003. — 240 с.

⁶ Поняття "військове майнове правопорушення" вживається у розумінні правопорушення, яке тягне за собою настання матеріальної відповідальності військовослужбовців (у випадках, передбачених законом, і військовозобов'язаних) за шкоду, заподіяну державі (див. дет.: Чудик Н.І. Підстава відповідальності військовослужбовців // Збірник наукових праць № 7. Частина II. — Хмельницький: Вид-во Академії ПВУ, 1998. — С. 272-275; Про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі: Проект закону України, внесений на розгляд Верховної Ради України (н. д. У. В. Олуйко) // Верховна Рада України. Сектор реєстрації законопроектів. Зареєстрований 10.01.2003 р. за № 2624 (ст. 1)).

відшкодуванню, час та обставини, за яких виявлено заподіяну шкоду, протиправні дії якими заподіяно шкоду військовому майну. Добровільне відшкодування заподіяної шкоди здійснюється військовослужбовцем шляхом внесення грошових сум у касу військової частини. Відшкодування шкоди може здійснюватися натуральним майном за взаємною згодою командира військової частини та військовослужбовця, діями чи бездіяльністю якого завдано шкоди військовому майну. Так, при відшкодуванні шкоди, заподіяної військовому майну військовослужбовцями Державної прикордонної служби України, матеріальні засоби, які надходять до військової частини від винної особи в рахунок відшкодування заподіяної шкоди, до їх оприбуткування слід оглянути і засвідчити компетентною комісією, на предмет їх придатності до використання за прямим призначенням, необхідним є встановлення відповідності вартості відновлюваного та втраченого майна. За результатами обстеження майна, комісією оформляється відповідний акт, який передається для прийняття рішення командиром військової частини. Цей акт є підставою для списання заподіяної шкоди з книги обліку недостач військової частини. Приймальній комісії слід звернути особливу увагу на те, що у випадку відшкодування заподіяної шкоди натуральним майном, обов'язково слід пред'явити виправдувальні документи: касові чеки, рахунки-фактури, накладні, що свідчать про законність придбання цього майна⁷.

Так, наприклад, внаслідок дорожньо-транспортної пригоди 26 лютого 1999 року автомобілю військової частини № 2428 заподіяно шкоди на суму 3191 грн. 80 коп. Відповідно до наказу командира військової частини від 11 березня 1999 року № 12-41 зазначену суму повинен відшкодувати прапорщик Б., який на момент заподіяння шкоди перебував за кермом автомобіля. На момент проведення перевірки у військовій частині з його грошового утримання стягнуто 147 грн. 01 коп. Крім того, відповідно до наказу командира військової частини від 30 квітня 1999 року № 44 для погашення заборгованості за вчинену дорожньо-транспортну пригоду надійшло 1800 літрів бензину А-95 на суму 1555 грн. 20 коп., а згідно з наказом командира військової частини від 2 вересня 1999 року № 158 з тією ж метою у військову частину надійшли автомобільні шини у кількості 5 шт. на суму 2220 грн. Шляхом відшкодування заподіяної шкоди натуральним майном ліквідовано заборгованість військовослужбовця Б. у повному обсязі, хоча чинне військове законодавство дозволяє проводити відшкодування заподіяної державі шкоди лише рівноцінним військовим майном, крім випадків втрати чи пошкодження зброї, боєприпасів, спеціальної техніки, які відповідно до дозвільної системи не можуть перебувати у власності громадян України⁸.

Такий порядок слід визнати найбільш оперативним, таким, що свідчить про визнання військовослужбовцем факту заподіяння шкоди та вчинення дій спрямованих на поновлення тих благ, які зазнали посягання. Однак, слід визнати, що в окремих випадках, зважаючи на ряд об'єктивних (недостатній рівень правової культури) або суб'єктивних (службова залежність, витратність адміністративного чи судового порядку доведення істини у справі) чинників, військовослужбовець може бути позбавлений можливості захистити свої права у разі самообмови, особливо у випадку притягнення військовослужбовця до повної або кратної матеріальної відповідальності.

Адміністративний порядок (на підставі наказу командира військової частини) чинним законодавством визнається як загальна норма і застосовується у випадках, коли військовослужбовець відмовився добровільно відшкодувати заподіяну шкоду, і законодавством

⁷ Порадник по практичному застосуванню нормативно-правових документів стосовно матеріальної відповідальності військовослужбовців та працівників за трудовим договором Прикордонних військ України, затв. листом Державного комітету України у справах охорони державного кордону України № 3213464 від 02.04.1999 р. — Київ.: Державний комітет у справах охорони державного кордону України. — С. 17.

⁸ Акт ревізії фінансово-господарської діяльності в/ч 2428 від 29.06.2000 р. // Архів Державного комітету у справах охорони державного кордону України. — Справа № 364. — Т. 3. — С. 22-26.

не передбачено звернення до суду чи до іншого юрисдикційного органу з метою відшкодування заподіяної шкоди. Застосовується такий порядок у випадку визнання факту вчинення військового майнового правопорушення, а також визначення розміру заподіяної шкоди у результаті проведеного розслідування за фактом заподіяння шкоди військовому майну. Позитивними рисами цього порядку слід визнати його оперативність та дешевизну. Однак, ці моменти не слід визначати соціально пріоритетними, зважаючи на односторонність у реалізації владних повноважень, адже органом, який застосовує примус, санкцію правової норми, є безпосередній учасник матеріальних правовідносин, оскільки командир (начальник) військової частини (установи) у цих правовідносин виступає, по-перше, як уповноважена особа щодо володіння та користування військовим майном, а, по-друге, як орган військової юрисдикції. Це, у свою чергу, не сприяє законності процесу притягнення військовослужбовця чи військовозобов'язаного до матеріальної відповідальності та порядку відшкодування шкоди із забезпеченням усіх передбачених законом гарантій. Свідченням односторонності правового регулювання адміністративного порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну, є норми Положення про те, що оскарження наказу про притягнення до матеріальної відповідальності може проводитися тільки в адміністративному порядку, і лише у подальшому — до суду. Безперечно, ці норми Положення слід визнати такими, що суперечать змісту ст. 55 та ст. 124 Конституції України, оскільки обмежують право на судовий захист порушеного права. Не сприяє сталості судової практики визначення справ цієї категорії як справ юрисдикції адміністративних судів (ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України⁹).

Колізія законодавства також полягає у тому, що матеріальне законодавство (у даному випадку — про матеріальну відповідальність військовослужбовців) та процесуальне законодавство (на сьогодні — про адміністративне судочинство) дещо по-різному вирішують питання матеріально-правових та процесуальних наслідків подання скарги до суду. Так, відповідно до Положення оскарження (ст. 24) не призупиняє виконання наказу про відшкодування завданої шкоди, при цьому Кодексом про адміністративне судочинство України допускається така можливість у порядку забезпечення адміністративного позову (ст. 117). Положення про зупинення виконання оскаржуваного наказу є більш прийнятним, оскільки дозволяє більшою мірою захистити права військовослужбовця. Тим більше, що зазначена норма вже була в законодавстві. Так, відповідно до введеного в дію в 1968 році Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, заподіяну державі, утримання грошових сум із військовослужбовців, притягнутих до матеріальної відповідальності, проводилося не раніше 7 днів із дня оголошення військовослужбовцю наказу про притягнення до матеріальної відповідальності¹⁰. Подібне положення міститься й у військовому законодавстві Республіки Беларусь, зокрема у випадку внесення прокурором протесту на захист порушених прав військовослужбовця, стягнення грошових сум припиняється до розгляду протесту¹¹.

Важливе місце серед способів відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну, є *юрисдикційний*, який полягає у діяльності спеціально уповноважених на те органів, спрямованій на застосування заходів державного примусу. Щодо притягнення до матеріальної відповідальності військовослужбовців застосовується судовий порядок, а також діяльність органів нотаріату в частині вчинення виконавчих написів нотаріусів.

Так, у правозастосувальній практиці можуть виникнути труднощі, пов'язані із звільненням військовослужбовця з військової служби (військовозобов'язаного — з військових зборів) до

⁹ Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // ВВР. — 2005. — №№ 35-36, 37. — Ст. 446.

¹⁰ Основы советского военного законодательства: Пособие для офицеров. — М.: Военное издательство МО СССР, 1962. — С. 123.

¹¹ Положение о материальной ответственности военнослужащих за ущерб, причиненный государству, утверждено постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 22.03.1994 г. // Собрание декретов, указов Президента и постановлений Правительства Республик Беларусь. — 1999. — № 30. — Ст. 906 (п. 18).

повного відшкодування заподіяної шкоди чи прийняття рішення про стягнення заподіяної шкоди (ст.ст. 31, 32 Положення). У випадку звільнення військовослужбовця з військової служби у запас чи відставку (вибуття з військової частини), військова частина повинна подати до суду позов на суму заподіяної шкоди. Підставою для звернення до суду є наказ командира військової частини про звільнення військовослужбовця в запас (відставку) та виключення його зі списків особового складу, наказ командира військової частини про переведення військовослужбовця в іншу військову частину, наказ Міністра оборони України про закінчення військових зборів. Тому цивільний позов до суду на суму заподіяної шкоди подається командиром (начальником) військової частини за місцем проживання (роботи) звільненого з військової служби (військових зборів) військовослужбовця чи військовозобов'язаного.

Шляхом подання військовою частиною цивільного позову до суду шкода відшкодовується у випадку притягнення військовослужбовця до кримінальної відповідальності. Згідно із ст. 28 Кримінально-процесуального кодексу України особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину, вправі при провадженні у кримінальній справі пред'явити до обвинуваченого цивільний позов, який не оплачується державним митом та буде розглянутий під час судового розгляду кримінальної справи¹². Чинне законодавство, зокрема Положення (абз. 2 ст. 3) зазначає, що цей позов подається на повну суму невідшкодованої шкоди, причому цивільним позивачем у випадку заподіяння шкоди виступає військова частина, а не юриконсульт чи командир військової частини, оскільки шкода, заподіяна злочинним посяганням перебуває у причинному зв'язку з діями потерпілого¹³.

На особливу увагу заслуговує аналіз діяльності органів нотаріату як юрисдикційного порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцем. Так, на осіб, які на момент звільнення з військової служби не відшкодували заподіяної державі шкоди, у 10-денний строк подаються заяви до органів, які вчиняють нотаріальні дії, за місцем проживання відповідача. Відповідно до Переліку документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, командиром (начальником) військової частини подається довідка про суму заборгованості, що підлягає стягненню для одержання виконавчого напису про стягнення з військовослужбовців, звільнених із військової служби чи військовозобов'язаних після закінчення військових зборів, що не відшкодували заподіяної державі шкоди, так як дані суми обліковуються у військових частинах за місцем служби чи проходження військових зборів до повного надходження грошових сум (п. 7)¹⁴. Виконавчий напис нотаріуса може бути виконаний, у тому числі у примусовому порядку, є підставою виконання та виконавчим документом (ст. 3 та 18¹ Закону України "Про виконавче провадження")¹⁵.

Однак, на практиці щодо реалізації виконавчих написів виникає ряд труднощів. Так, відповідно до наказу командира військової частини у квітні 1997 року начальник речової служби військової частини віддав розпорядження списати з рахунку речове майно за фактом його недостачі на прикордонній заставі "Шегині" у зв'язку з відсутністю суб'єкта матеріальної відповідальності. Безпосередній заподіювач шкоди — прапорщик Р. у травні 1995 року самовільно залишив місце військової служби без розрахунку та згодом був звільнений із військової служби. Під час прийому речового майна за фактичною наявністю виявлена його недостача на суму 243 гривні. Так як Р.

¹² Кримінально-процесуальний кодекс України // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. — 1998. — № 10. — С. 155-326.

¹³ Шуков В. А. Деятельность военного следователя и военного дознавателя по гражданскому иску после возбуждения уголовного дела // Право в Вооруженных Силах. — 1998. — № 9. — С. 61.

¹⁴ Перелік документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 29.06.1999 р. № 1172 // Юридичний вісник. — 1999. — № 32. — 12-18 серпня.

¹⁵ Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р. із змінами, внесеними Законом України від 28.11.2002 р. // ВВР. — 1999. — № 24. — Ст. 207; 2003. — № 5. — Ст. 46.

звільнений із військової служби і відшкодування заподіяної державі шкоди неможливе ні в добровільному порядку, ні на підставі рішення командира військової частини у нотаріальній конторі м. Львова вчинено виконавчий напис від 17 травня 1996 року про стягнення з Р. суми заподіяної шкоди. Виконавчий напис було відправлено за місцем прописки звільненого військовослужбовця, однак він повернувся з Хмельницького міського суду без виконання, так як Р. фактично за зазначеною адресою не проживає і, відповідно, його майна немає¹⁶. У цьому випадку відповідно до ст. 42 Закону України “Про виконавче провадження” державний виконавець може звернутися до суду з поданням про оголошення розшуку боржника, однак для проведення такої виконавчої дії необхідне попереднє авансування стягувачем витрат, пов’язаних із проведенням розшуку.

Щодо наведеного слід погодитись з тим, що визначення порядку відшкодування шкоди в окремих випадках юрисдикцією органів нотаріату, є безпідставним, оскільки грубо порушує права людини. Погашення заборгованості щодо відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну, не має безспірною характеру, наявність якої визнається основною підставою для такої виконавчої дії як вчинення виконавчого напису, про що свідчать положення закону¹⁷, низки проектів законів про нотаріат¹⁸, а також положення юридичної науки¹⁹. Не може бути така справа й предметом спрощеного судового розгляду (наказного провадження), який передбачений новітнім цивільним процесуальним законодавством України²⁰, оскільки вимагає застосування загальних правил розгляду та вирішення справи.

Важливе значення щодо порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовому майну, займає темпоральне обмеження можливості реалізації самостійної чи юрисдикційної реалізації припису норми закону про притягнення військовослужбовця чи військовозобов’язаного до матеріальної відповідальності. Враховуючи тенденції розвитку цивільного законодавства щодо правового регулювання інституту позовної давності, вважаємо неприпустимим, застосування у даному випадку за аналогією норм Цивільного кодексу України²¹. В силу владного пріоритету держава в особі командира військової частини зобов’язана своєчасно виявляти факти вчинення військових майнових правопорушень та притягати винних осіб до матеріальної відповідальності. Нехтування строком притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності може мати негативні наслідки. Тому доцільно визначити у військовому законодавстві імперативну норму про строки притягнення військовослужбовців до матеріальної відповідальності, як це проведено трудовим законодавством (ч. 2, 3 ст. 123 Кодексу законів про працю України), однак на деталізацію останнього слід визнати необхідність закріплення також конструкції моменту початку перебігу даного строку, тобто “з моменту, коли довідався або міг довідатися про порушення права” (ст. 261 Цивільного кодексу України). Строк притягнення військовослужбовця до матеріальної відповідальності за шкоду, заподіяну державі, повинен бути визначений наступним чином — протягом одного року з дня виявлення шкоди, але не більше як трьох років із дня вчинення правопорушення, за винятком вчинення кримінально-караного діяння.

¹⁶ Архів в/ч 2144. Наказ командира в/ч 2144 від 26.04.1997 р. № 149.

¹⁷ Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. із змінами, внесеними Законом України від 19.10.2000 р. // ВВР. — 1993. — № 39. — Ст. 383; 2000. — № 50. — Ст. 436 (ст. 88-89).

¹⁸ Про нотаріат: Проект закону України, внесений на розгляд Верховної Ради України (н. д. У. В. Мусіяка) // Верховна Рада Україна. Сектор реєстрації законопроектів. Зареєстрований 25.10.2002 р. за № 2338 (ст. 120-121); Про нотаріат: Проект закону України, внесений на розгляд Верховної Ради України (н. д. У. В. Онопенко) // Верховна Рада Україна. Сектор реєстрації законопроектів. Зареєстрований 04.07.2003 р. за № 2338-1 (ст. 127-128).

¹⁹ Див.: Радзівська Л.К., Пасічник С.Г. Нотаріат в Україні: Навчальний посібник / За від. ред. Л.К. Радзівської. — К.: Юрінком Інтер, 2000. — С. 285-288.

²⁰ Цивільний процесуальний кодекс України: Проект закону України, внесений на розгляд Верховної Ради України (Кабінет Міністрів України) // Верховна Рада Україна. Сектор реєстрації законопроектів. Зареєстрований 29.04.2003 р. за № 3455.

²¹ Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ОВУ. — 2003. — № 11. — Ст. 461.

Отже, слід визнати, що сучасний порядок відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцями чи військовозобов'язаними не відповідає потребам регулювання відносин у соціальній та правовій державі, в якій людина визнається пріоритетною соціальною цінністю і де суд відіграє важливу роль у забезпеченні законності та дотримання прав, свобод та законних інтересів учасників правовідносин. Найістотніші гарантії забезпечення законності притягнення військовослужбовців та військовозобов'язаних до матеріальної відповідальності та захисту прав і військовослужбовців, і держави як власника, повинен дати суд, особливо зважаючи на конституційні положення про непорушність приватної власності та можливість конфіскації майна (примусового оборення майна у власність держави) винятково на підставі рішення суду (ст. 44 Конституції України).

На підставі рішення командира (начальника) військової частини (установи) може стягуватися на підставі рапорту військовослужбовця у випадку притягнення його до обмеженої матеріальної відповідальності. В усіх інших випадках шкода може бути відшкодована тільки у судовому порядку²². Стягнення грошових сум із військовозобов'язаних повинно здійснюватися лише на підставі їхньої письмової згоди. Якщо військовозобов'язані не погоджуються відшкодувати шкоду, притягнення до матеріальної відповідальності може здійснюватися винятково у судовому порядку.

Визначення подальших перспектив дослідження захисту прав військовослужбовців при притягнення їх до матеріальної відповідальності полягає у пошуку ефективного механізму визначення розміру заподіяної шкоди, а також окреслення особливостей розгляду та вирішення справ цієї категорії у суді.

²² Про важливість судового порядку відшкодування шкоди, заподіяної військовослужбовцями, свідчить нормотворча та правозастосовча практика Російської Федерації (див.: О матеріальної відповідальності військовослужбовців: Федеральний закон Російської Федерації, прийнятий державною Думою 22.07.1999 г., одобрений Советом Федерації 25.06.1999 г. // Собрание законодательства Российской Федерации. — 1999. — № 29. — Ст. 3682; Постановление Конституционного Суда Российской Федерации от 10.04.2001 г. по делу о проверке конституционности части первой пункта 1 статьи 8 Федерального закона "О материальной ответственности военнослужащих" в связи с запросом Находкинского гарнизонного военного суда <<http://www.voenpravo.km.ru>>).